

УДК 316.71:001

КАТЕРИНА БАБОСОВА,

кандидат соціологічних наук, старший науковий співробітник відділу політичної соціології та соціології права Інституту соціології НАН Білорусі, Мінськ

Включеність молоді в освітні та соціально-політичні процеси як чинник інноваційного розвитку білоруського суспільства

Анотація

У статті розглянуто роль включеності сучасної білоруської молоді в освітні та соціально-політичні процеси як чинника інноваційного розвитку білоруського суспільства. Виявлено, що успішне реформування держави й перехід на інноваційний шлях розвитку можливі тільки за активної участі в цьому процесі молоді. На підставі узагальнення матеріалів соціологічних досліджень і даних офіційної статистики виявлено особливості включеності білоруської молоді у сферу освіти, а також проблеми (дисбаланс між освітою та ринком праці) й можливі шляхи оптимізації цієї сфери. Схарактеризовано особливості системи підготовки науковців вищої кваліфікації, виявлено проблеми, з якими стикаються молоді висококваліфіковані дослідники та спеціалісти, які мають навички науково-дослідницької діяльності, в процесі своєї професійної адаптації. Визначено заходи, що позитивно впливають на цей процес і стимулюють науково-дослідницьку діяльність молодих дослідників. Крім того, проаналізовано ставлення молоді до різних структур громадянського суспільства, до форм громадської та політичної участі, до політичних подій, до способів обстоювання своїх інтересів, до джерел отримання інформації та комунікації, зокрема до мережі Інтернет.

Ключові слова: *молодь, освіта, соціально-політичні процеси, інноваційний розвиток, інновація*

На зламі XX–XXI століть білоруське суспільство вступило в якісно новий історичний період — переходу до постіндустріального, креативного суспільства знань. За таких умов білоруську модель соціально-економічного розвитку треба доповнити новим змістом, спрямованим на системну модернізацію суспільства. З огляду на це останніми роками ухвалено конкретні практичні рішення з формування й реалізації стратегії інноваційного розвитку. У 2006 році вперше було ухвалено Концепцію національної інноваційної системи, у 2007-му — Державну програму інноваційного розвитку Республіки Білорусь на 2007–2010 роки, спрямовану на формування і розвиток національної інноваційної системи. З метою подальшого забезпечення умов для підвищення інноваційної активності організацій у 2010 році було ухвалено Концепцію Державної програми інноваційного розвитку Республіки Білорусь на період 2011–2015 років, а також Стратегію технологічного розвитку Республіки Білорусь до 2015-го року і Державну програму освоєння у виробництві нових і високих технологій. Національна інноваційна система (НІС) базується на взаємодії її структурних компонентів, які справляють вплив на створення, освоєння й реалізацію інновацій у Білорусі. Якщо звернути увагу на економіки розвинених країн, можна помітити, що там превалюють нанотехнології, біотехнології та інші перспективні високотехнологічні та прибуткові напрями, тоді як Білорусь значно відстає від цих країн за низкою показників результативності інноваційного розвитку. Якщо такий стан справ збережеться, то розрив в економічному розвитку неминуче зростатиме, що зумовлює необхідність інновацій, важливих для довгострокового економічного зростання й підвищення конкурентоспроможності нашої країни.

Слід наголосити, що успішне реформування держави і перехід на інноваційний шлях розвитку можливі тільки за активної участі в цьому процесі молоді. Від того, наскільки швидко і якісно держава сприятиме розв'язанню проблем молоді в різних сферах, створюватиме умови для її самореалізації й удосконалення духовних, моральних і фізичних якостей, залежить найближче майбутнє. Що ж являє собою молодь? Це поняття доволі часто і широко застосовують у повсякденному вжитку. Проте з наукової точки зору молодь можна визначити як важливу соціально-демографічну групу, що відрізняється від інших певними віковими характеристиками й перебуває в процесі становлення психофізіологічної, соціокультурної та громадянської зрілості, пристосування до виконання соціальних статусів і ролей, властивих дорослим людям. Згідно із Законом Республіки Білорусь від 7 грудня 2009 року “Про основи державної молодіжної політики” до цієї групи можна віднести людей віком від 14 до 31 року. Таким чином, молодь становить майже чверть населення Республіки Білорусь (або 2,345 млн жителів).

Від того, як пройде соціалізація, вступ у доросле життя молодих людей, залежить шлях подальшого розвитку країни. Саме тому одним із найважливіших напрямів інноваційного розвитку білоруського суспільства є цілеспрямована діяльність з формування ефективної молодіжної політики і залучення молодих людей до сфери державно-суспільного управління. Це зумовлює необхідність періодичного дослідження молоді, збирання й аналізу достовірних відомостей про її життя, її потреби та інтереси. Лише на

підставі таких даних про становище молоді та теоретичного узагальнення їх можна розробити й здійснити реальну молодіжну політику.

Актуалізація в суспільстві інтересу до проблеми інновацій та інноваційного розвитку активізувала пошук форм і методів її розв'язання, в тому числі в молодіжній сфері — передусім стосовно підтримки талановитої молоді, залучення молодих кадрів до науково-дослідницької діяльності. Атрибутами нашого часу стають організація і проведення численних молодіжних інноваційних форумів, конкурсів, виставок, конференцій, бізнес-інкубаторів. Звертаючи пріоритетну увагу на талановиту і перспективну молодь, суспільство піклується про своє інтелектуальне багатство, що його сьогодні можна розглядати як єдиний невичерпний ресурс, який можна відтворювати, збільшувати і нагромаджувати.

Останнім часом було ухвалено багато законів і указів Президента, постанов Уряду Республіки Білорусь у сфері наукової, науково-технічної й інноваційної діяльності; значна частина з них безпосередньо спрямовані на створення і забезпечення сприятливих умов для навчання і стимулювання творчої діяльності молоді. Зокрема, це має на меті Указ Президента Республіки Білорусь від 26 квітня 2010 року № 199 “Про деякі питання формування, ведення і використання банків даних обдарованої і талановитої молоді”. У такий спосіб білоруська держава намагається забезпечити безупинний інноваційний розвиток суспільства, зокрема зробивши акцент на створенні нормативно-правової бази розвитку інноваційного потенціалу молоді. При цьому процесу розвитку інноваційного потенціалу молоді, очевидно, слід надати не спонтанного, а цілеспрямованого характеру згідно із пріоритетними напрямками наукових досліджень й інноваційної діяльності в Республіці Білорусь.

Щоби скласти конкретніше уявлення про включеність молоді в політичні й соціокультурні процеси як чинник інноваційного розвитку білоруського суспільства, доцільно звернутися до результатів конкретних соціологічних досліджень. Так, у 2012 році Інститутом соціології НАН Білорусі було проведено республіканський щорічний моніторинг громадської думки, одним із завдань якого було з'ясування ціннісних орієнтацій, зокрема молоді. Було опитано 2107 осіб, у тому числі 541 віком до 29 років, що становить 25,7% від загальної кількості опитаних, із них 276 юнаків і 264 дівчини, котрі мешкають у столиці й обласних центрах, малих містах і сільській місцевості, що відповідає статистичним даним генеральної сукупності. Це дає підстави говорити про деякі тенденції, що увиразнилися в усіх молодіжних групах респондентів, як про характерні для білоруської молоді загалом.

“Економіка знань”, “інноваційна економіка”, “економіка, ґрунтована на знаннях” — поняття, які незрідка можна зустріти як у виступах політичних діячів, працівників вищої школи, так і в засобах масової інформації. У зв'язку з цим цікаво звернутися до питання про рівень освіти молоді та її професійної кваліфікації, що є ключовим чинником в “економіці знань”. Згідно із даними моніторингу, чимала частка молоді — 37,6% — має середню спеціальну освіту, 29,7% — середню загальну освіту, 14,4% — середню неповну освіту.

Зараз у вищих навчальних закладах Білорусі здобувають освіту 442,9 тис. студентів, або 470 студентів на 10 тис. населення, що відповідає показникам розвинених європейських держав. За два останні десятиліття чисельність студентів збільшилася більш як удвічі — від 188,6 тис. у 1990 році до 445,6 тис. у 2011-му.

У 2011 році до закладів вищої освіти прийнято 88,1 тис. осіб, серед них 35,9% — для здобуття освіти за бюджетні кошти. Спеціалістами із вищою освітою стали 84,6 тис. випускників, що на 57,8% більше, ніж у 2005 році. При цьому за бюджетні кошти здобули вищу освіту в денній формі 22,3 тис. осіб, із них отримали направлення на роботу 21 тис. осіб. Молодими спеціалістами стали 19,9 тис. осіб (або 94,7% від тих, хто отримав направлення на роботу); із них 98,4% працюють за здобутим фахом.

Аналіз наведених статистичних даних свідчить, що кількість тих, хто бажає здобути вищу професійну освіту, постійно зростає. На сьогодні кількість студентів, які навчаються в білоруських вищих навчальних закладах, більш як удвічі перевищує показник, зафіксований у 1990-ті роки. Згідно з даними Національного статистичного комітету Білорусь за кількістю студентів у розрахунку на 10 тис. населення (467 осіб) серед країн СНД поступається лише Росії (523) та Україні (488), але випереджає Австрію (314), Італію (343), Японію (315) і Німеччину (277).

Однією з основних особливостей системи вищої освіти в Республіці Білорусь є те, що вона дедалі більше стає платною. Це зумовлено тим, що в сучасному світі знання набувають статусу важливого товару, тож і освіта у світових масштабах перетворюється на ринкову послугу, що купується та продається. У Республіці Білорусь з-поміж 445,6 тис. студентів вищої школи близько 60% навчаються власним коштом.

Проте комерціалізація вищої професійної освіти і збільшення прийому до вищих навчальних закладів абітурієнтів на платних засадах призводять до виникнення проблеми працевлаштування частини випускників. За даними Національного статистичного комітету Республіки Білорусь у 2011 році на обліку в органах з праці, зайнятості та соціального захисту перебували 33105 безробітних, при цьому 3664 із них (11%) мали вищу і післядипломну освіту.

Це багато в чому зумовлене невідповідністю обсягу, професійно-кваліфікаційної структури та якості підготовки випускників вищих навчальних закладів; у певних сферах спостерігається надвиробництво кадрів, а в інших — недовиробництво. Надлишок спеціалістів особливо значний за такими професіями, як бухгалтер, економіст, юрист, педагог, товаровознавець. На жаль, зараз у Білорусі практично не проводять досліджень з вивчення ринкового попиту та пропозиції стосовно послуг у сфері освіти. Складається ситуація, коли запитувані роботодавцями спеціальності не завжди популярні у молоді.

Для усунення дисбалансу між освітою та ринком праці бажано оптимізувати структуру підготовки кадрів у вищих навчальних закладах. У кожному із регіонів необхідно визначити, яких саме спеціалістів і в яких масштабах потрібно готувати. Треба складати науково обґрунтовані прогнози

щодо потреби в спеціалістах певного рівня і якості підготовки, орієнтуючись на перспективну кон'юнктуру професій і спеціальностей.

Деякі заходи з оптимізації структури підготовки кадрів уже розпочато, зокрема в останні роки кількість бюджетних місць на спеціальності, випуск фахівців за якими надлишковий, регулярно скорочується. У 2011 році додатково скоротили прийом на юридичні спеціальності на 12% (245 бюджетних місць), на економічні спеціальності на 7% (142 бюджетні місця), на педагогічні спеціальності на 5% (204 бюджетні місця), на гуманітарні спеціальності на 5% (54 бюджетні місця).

Зараз на ринку зростає попит на спеціалістів із вищою освітою за профілем “техніка і технології”. На тлі загального скорочення кількості бюджетних місць набір на спеціальності таких профілів, як “техніка і технології” і “природничі науки”, зберігається на тому самому рівні, а на окремі спеціалізації збільшується. За останні кілька років у вищих навчальних закладах прийом на високотехнологічні спеціальності, що забезпечують кадрові потреби інноваційного виробництва, було істотно збільшено. Зокрема, за профілем “техніка і технології” набір був збільшений на 3,4 тис. осіб (або на 20%), на “природничі науки” – майже на 900 осіб (36%), “архітектура і будівництво” – на 1,2 тисячі (36%).

Однією з основних причин комерціалізації вищої професійної освіти, появи великої кількості приватних вищих навчальних закладів є прагнення знайти нові джерела фінансування. Інвестиції в науку й освіту приносять вигоду і окремим індивідам, і суспільству загалом. Люди, які мають вищий рівень освіти, мають більше шансів на працевлаштування. Саме тому фінансування є однією з найважливіших характеристик освітнього процесу, адже рівень витрат на нього багато в чому визначає кількісні та якісні характеристики освітньої системи. Без відповідних витрат на науку й освіту неможливо забезпечити його належну якість.

Високий рівень освіти населення є одним із головних досягнень Республіки Білорусь у міжнародних порівняннях. Так, за індексом рівня освіти Білорусь поділяє 23–25 місце у світі з Росією та Угорщиною. Завдяки цьому індексу Білорусь у 2013 році ввійшла до групи країн із високим рівнем розвитку людського потенціалу в рейтингу експертів ООН, посівши 64 місце серед 177 країн і територій.

Постійно зростає потреба у післядипломній професійній освіті, що зумовлено зростанням складності й “інтелектуалізацією” всіх сфер сучасного білоруського суспільства. Збільшувані масштаби використання інноваційних технологій суттєво впливають на зміну структури ринку праці, а також висувають нові вимоги до особистості сучасного працівника, що створює передумови для трансформації й модернізації системи освіти. У наш час дедалі необхіднішим є працівник зі значними професійними знаннями, навичками науково-дослідницької й аналітичної роботи, здатний до креативного опанування нових компетенцій і сфер діяльності. Одним із важливих чинників зростання популярності різноманітних аспірантських програм у розвинених країнах є збільшення чисельності висококваліфікованих працівників, так званих *knowledge workers*, які беруть участь у наукових дослідженнях і розробках. Частка дослідників у структурі трудових ре-

сурсів США, Японії та європейських країн удвоєно за 90-х років ХХ століття збільшувалася швидше за питому вагу інших категорій працівників і до початку ХХІ століття досягла таких значень: 91 особа на 10000 працівників у Японії, 80 — у США, від 55 до 65 — у провідних країнах ЄС, а у Фінляндії — 138 на 10000.

У Республіці Білорусь створено систему підготовки науковців вищої кваліфікації, завданням якої є підготовка кадрів практично для всіх сфер народного господарства, науки та культури. У 2012 році підготовку аспірантів здійснювали 120 організацій республіки, із них 75 наукових організацій і 43 заклади вищої освіти. Усього на 1 січня 2012 року в закладах, що забезпечують здобуття післядипломної освіти в Білорусі, навчалася 4968 аспірантів, із них за кошти республіканського бюджету — 4528. Загалом у республіці на початок 2012 року за спеціальностями, що забезпечують розвиток високотехнологічних виробництв, проходили підготовку 496 аспірантів, що становило 11,4% від їх загалу. Слід зазначити, що останніми роками в республіці вжито заходів щодо подолання сформованих диспропорцій у галузевій спеціалізації аспірантів відповідно до пріоритетних напрямів науки і технології. У наш час триває процес створення ефективної системи зворотного зв'язку між споживачами кадрів вищої наукової кваліфікації та системою їх підготовки.

Однією з головних умов функціонування національної науки є наявність висококваліфікованих дослідників і спеціалістів, які мають навички науково-дослідницької діяльності. За період від 2008-го до 2011 року відбулося збільшення питомої ваги категорії дослідників віком до 29 років у загальній чисельності їх з 24,5% до 24,7%. У 2011-му кількість працівників, що займаються науково-дослідницькою діяльністю, віком до 29 років становила 4,9 тис.

Для визначення орієнтації молодих дослідників на професійну діяльність у науковій сфері істотне значення має з'ясування питання про те, чи планують вони і далі займатися науково-дослідницькою діяльністю після закінчення аспірантури. Проведене співробітниками Інституту соціології НАН Білорусі соціологічне дослідження засвідчило, що майже половина опитаних у 2012 році молодих учених віком до 35 років (39,0%) планують і далі займатися науковою діяльністю у своїй науковій організації. Приблизно третина опитаних молодих дослідників (33,1%) не визначилися, чи вважають вони науку своїм остаточним професійним вибором. Планують піти в іншу сферу діяльності, не пов'язану із науково-дослідницькою працею, 18,4% респондентів. Крім того, 5,9% молодих учених планують і далі займатися науковою діяльністю, але змінити місце роботи. Насторожує той факт, що не вважає науку своїм остаточним вибором у визначенні життєвого шляху кожен п'ятий з опитаних дослідників віком до 35 років.

Однією із найгостріших на даний час залишається проблема матеріального забезпечення молодих учених. Заробітна плата молодшого наукового співробітника не тільки нижче, ніж стипендія аспіранта, а й нижча за МПБ для працездатного населення (у 2012 році — 1745 тис. руб.). Розмір стипендій аспірантів також відносно невеликий. Необхідно значно покращувати матеріальну забезпеченість аспірантів, що стане істотним чинником ак-

тивнішого і масштабнішого включення молоді до науково-дослідницької діяльності.

Ще однією гострою проблемою, що її доведеться більш цілеспрямовано розв'язувати для підвищення ефективності діяльності аспірантури, є забезпечення житлом. Значна частина молодих учених стверджують, що основною соціально-побутовою проблемою, з якою вони постійно стикаються, є недостатня забезпеченість житлом і пов'язані з цим труднощі. Крім черги на отримання місця чи окремої кімнати в гуртожитку, молоді вчені скаржаться на відсутність необхідних меблів у кімнатах гуртожитків.

Ці та інші чинники справляють суттєвий негативний вплив на залучення молоді до освітньо-дослідницької діяльності. На поліпшення ситуації позитивно впливають заходи, що стимулюють науково-дослідницьку діяльність молодих людей, здійснювані за рішенням республіканських управлінських структур. Серед цих заходів слід назвати відповідно до їхньої мотиваційної та стимулювальної значимості премії і стипендії Президента Республіки Білорусь для молодих учених, студентів і аспірантів; стипендії Уряду Республіки Білорусь для студентів і аспірантів; конкурси молодих учених і аспірантів у рамках функціонування Білоруського республіканського фонду фундаментальних досліджень.

Вирішальне значення в плані залучення молоді в політичні та соціокультурні процеси має задоволеність різноманітними аспектами життя. Згідно із даними щорічного моніторингу ІС НАН Білорусі, 40,3% опитаних молодих людей задоволені й радше задоволені своєю роботою. Проте стосовно заробітної плати/доходу картина є зовсім іншою — лише 18,2% задоволені своєю зарплатою. Рівень задоволеності роботою залежить від багатьох чинників, як внутрішніх, так і зовнішніх стосовно людини. Однак за неабиякого розмаїття чинників і різної спрямованості їхнього впливу на людину можна виокремити кілька основних характеристик роботи, від яких доволі стало залежить міра задоволеності роботою. Що стосується інших аспектів, пов'язаних з роботою молодих білорусів, то своєю посадою задоволені 34% із них, режимом роботи — 41,2%, своєю професійною підготовкою — 44,2%.

Слід зазначити як позитивний той факт, що молоді люди переважно задоволені рівнем своєї підготовки — вони розуміють, що тільки наявність якісної освіти дає можливість у подальшому отримати цікаву і перспективну роботу. Звісно, освіта і навчання не гарантують набуття вигіднішого становища у професійному плані, проте та молода людина, котра взагалі не має жодного диплома, не має практично ніяких шансів у конкурентній боротьбі за перспективне робоче місце. Іншими словами, чим сильнішим є розрив між пропозицією та попитом на кваліфіковану робочу силу, тим більше молода людина має вкладати у власну освіту. Цим зумовлений той факт, що зараз молодь налаштована раціональніше ставитися до планування своєї майбутньої кар'єри.

Включеність молодих людей у політичні процеси багато в чому залежить від особливостей ставлення їх до політики, від рівня їхніх знань про політику, їхньої поінформованості про політичні процеси та події — іншими словами, від когнітивних політичних орієнтацій. Такі орієнтації формують-

ся як пасивно (в процесі політичної соціалізації), так і активно (коли молода людина свідомо і цілеспрямовано цікавиться політикою).

Якщо з таких позицій проаналізувати ставлення молоді Білорусі до політики, можна побачити таку картину. Більшість опитаних молодих людей — 53,8% — тією чи тією мірою цікавляться політичними подіями, що відбуваються в Білорусі. Водночас зовсім не цікавляться політикою і політичними подіями 12,7% молодих білорусів.

Отримані у грудні 2012 року в перебігу загальнореспубліканського моніторингу дані свідчать, що в обстоюванні своїх життєвих інтересів молоді люди частіше орієнтуються на індивідуальні, а не суспільні чинники і громадську думку. Понад чверть опитаних (28,9%) воліють використовувати для розв'язання своїх життєвих проблем і реалізації інтересів особисті зв'язки і знайомства.

Для з'ясування політичних орієнтацій молодих людей велике значення має вивчення їхнього ставлення до політичних партій країни. Як правило, будь-яка політична партія зацікавлена в тому, щоби громадяни бачили в ній компетентну політичну силу, здатну обстоювати їхні інтереси і розв'язувати найгостріші соціально-економічні питання. Щоб виграти й досягти переваги в конкурентній політичній боротьбі, партія потребує підтримки виборців, але для цього громадяни мають бачити в ній захисника своїх інтересів і довіряти їй. На жаль, авторитет білоруських політичних партій у молодіжному середовищі невисокий через їхню численність, нечіткість програм, слабкість їхньої соціальної бази, відсутність організованої суспільної підтримки. У зв'язку з цим політичні партії позбавлені довіри з боку молоді й не викликають у молодих людей бажання приєднатися до їхньої діяльності. Так, на запитання “Якби в білоруський парламент вибори проводили за партійними списками, то за яку політичну партію Ви би проголосували?” понад дві третини опитаних молодих людей (65,4%) вагалися відповісти, а ще 21,8% відповіли, що проголосували би проти всіх. Слід зазначити, що практично кожна політична партія в той чи той момент приходиться до розуміння значущості молодіжної політики — по-перше, молодь має значний електоральний потенціал, по-друге, молодь є найбільш перспективним ресурсом інноваційного розвитку суспільства, і саме від її настроїв залежатиме цей розвиток. Можливо, збільшенню популярності політичних партій сприятиме створення молодіжних організацій, які з ними взаємодітимуть і більш активно контактуватимуть з молодими людьми. Досвід демократичних країн доводить, що за певних умов такі організації здатні створювати резерв для майбутньої політичної діяльності.

Значну роль у формуванні освітньо-дослідницьких і соціокультурних орієнтацій молоді відіграють ЗМІ. За умов інноваційного розвитку білоруського суспільства розвиток медіасистеми відбувається стрімкими темпами. Багатоманіття типів ЗМІ, поява і поширення нових технологій у царині масових комунікацій — усе це посилює й розширює сферу їхнього впливу.

Найпоширенішим джерелом отримання молоддю необхідної й актуальної інформації про життя в Білорусі і за кордоном є Інтернет. До цього засобу інформації звертається переважна більшість респондентів — 79,2%.

З огляду на рівень важливості джерел інформації для молоді далі йде телебачення — 66,1% опитаних молодих людей черпають інформацію із цього джерела. Одержують інформацію через радіо та друковану періодику по 22,5% респондентів. Крім того, близько чверті опитаних молодих людей довіряють інформації, отриманій від родичів, друзів і колег, — 27,9%, а 7,8% віддають перевагу офіційному інформуванню за місцем роботи або навчання.

Глобальна мережа стала невіддільною частиною життя сучасного суспільства, і коло користувачів цієї інформаційної мережі постійно розширюється, зокрема й у Білорусі. Завдяки використанню мережі Інтернет молода людина має змогу долучитися до нових потоків інформації, у тому числі тих, що стосуються різноманітних освітніх, науково-дослідницьких і соціокультурних питань. Для більшості молодих людей основним джерелом отримання інформації, що заслуговує на довіру, є мережа Інтернет. Це підтверджується також даними вказаних далі соціологічних і маркетингових досліджень, згідно з результатами яких основну масу білоруських Інтернет-користувачів становлять люди віком 25–34 роки (30,27%) і молодь віком 19–24 роки (20,67%). Проведений моніторинг свідчить, що користуються Інтернетом практично щодня 76,5% молодих респондентів, роблять це не рідше за 1–2 дні на тиждень 12,8% опитаних молодих людей, не рідше, ніж 1–2 рази на місяць — 3,7%, рідше за 1 раз на місяць — 2,4%.

За даними дослідження європейського дослідницького агентства “GemiusAudience”, проведеного в червні 2012 року, саме молоді люди становлять майже 38% всієї аудиторії мережі Інтернет у Білорусі, і саме вони здійснюють 41% переглядів Вунет. При цьому на засвоєння новинних ресурсів припадає приблизно 12% переглядів. У перебігу дослідження було проаналізовано соціально-демографічні характеристики білоруських користувачів 76 сайтів. Загальне охоплення дослідження становило 836 746 осіб, які зробили 74,5 млн переглядів сторінок і провели на сайтах-учасниках майже 1,5 млн годин. У відсотковому плані це еквівалентно параметрам 29% усієї аудиторії мережі Інтернет у Білорусі. Згідно з червневими даними дослідження “GemiusAudience”, третина відвідувачів суспільно-політичних інформаційних сайтів — молодь віком 15–24 роки.

Для подальшого інноваційного розвитку суспільства і залучення молоді в освітні й соціокультурні процеси необхідно створювати умови для забезпечення доступу до ресурсів мережі Інтернет у всіх регіонах Білорусі. Використання інформаційних технологій є однією з обов’язкових умов підвищення інноваційного потенціалу молоді.

Підсумовуючи викладене вище, можна констатувати, що у своїй більшості молодь успішно адаптується до політичних і соціокультурних процесів, про що свідчить прагнення здобути належну освіту, задоволеність різноманітними аспектами праці, низький протестний потенціал, інтерес до політичних подій, активне використання сучасних інформаційних технологій. Слід відзначити той позитивний факт, що держава намагається підтримувати прагнення молоді стосовно інноваційного розвитку — від пошуку й добору інноваційних ідей і до процесу просування та реалізації інновацій на ринку. Так, одним з останніх цікавих проєктів у сфері інноваційно-

го розвитку є республіканський молодіжний проект “100 ідей для Білорусі”, реалізований за підтримки Білоруської республіканської спілки молоді. Цей проект спрямований на активізацію інноваційної діяльності та професійної мобільності молоді, створення і реалізацію конкретних дослідницьких проектів і перспективних науково-технічних розробок, що становлять практичний інтерес і можуть принести користь як країні загалом, так і окремим галузям народного господарства та підприємствам.